

נסתמו עיניהם ולבם, ורק משנפטר יעקב וניטלה מהם בחי' הדביקות שלו אז נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השיעבוד.

זו העצה הגדולה ביותר להמתקת הדינים, ה' אלקיך עמך. ישראל הלכו ארבעים שנה במדבר, ארץ ציה וצלמות שאין שם מאומה, והלכו בכח שה' אלקיך עמך, שהיו דבוקים בהשי"ת. וכן הוא הדרך ליהודי בכל מצביו, גם כשהוא בחשכות גדולה אם בגשמיות ואם ברוחניות, שיהיה דבוק בהשי"ת ויהיה ה' אלקיך עמך, שאז לא חסרת דבר.

שכינה עמהם, היינו הדביקות בשכינה שמכחה עמדו בכל הגלויות ולא חסרת דבר. וכמו שפירשנו דברי רש"י בריש פרשת ויחי, למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השיעבוד, דמשמע שגם קודם לכן כבר היה גלות ושיעבוד, רק כיון שנפטר יעקב נסתמו עיניהם ולבם מצרת השיעבוד. והיינו לפי שיעקב אבינו הוא מקור הדביקות בהשי"ת, וכל זמן שהיה חי השפיע לישראל את הדביקות בה', וממילא לא הרגישו כלל את צרות הגלות, ואף שכבר היו בגלות אבל לא

שבת חזון

זה אני צם האוכל להשיבו. זוהי כוונת שאלת המדרש יכול על מגן, פי' שהאבלות על ביהמ"ק היא על חנם, שמתאבלים על העבר שהיה ואיננו. וע"ז עונה המדרש ת"ל על רוב פשעיה, היינו כמאמר חז"ל כל שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו, שהאבלות היא על זה שנחרב בימיו, וזהו על רוב פשעיה, על רוב פשעיו וחטאיו שמנעו הטוב שאין הוא עם ביהמ"ק יכולים לדור בעולם אחד. והיינו דהאבלות של ת"ב איננה אבלות על העבר אלא ענינה תשובה, שיהודי מתאבל על רוב פשעיו שהוא רחוק כ"כ מהשי"ת שאין ביהמ"ק יכול להיבנות בימיו.

והנה בענין תשובה ביארנו שיש בזה ב' דרכים, יש את הדרך של סור מרע ועשה טוב, שראשית צריך להתחיל בסור מרע, לעקור את הרע, ואח"כ עשה טוב. כי כל זמן שעוד יש בו רע אינו יכול לבוא לעשה טוב. ויש עוד דרך עילאית, כמו שפירשו צדיקים סור מרע על ידי עשה טוב. והוא ע"ד שכתב הרמח"ל בריש ספר מסלת ישרים שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, זו התכלית של יהודי ותכלית העבדות, וכאשר יהודי זוכה להתענג על ה' הרי כל העידונים וכל התענוגים

שבת זו נקראת שבת חזון, ע"ש שמפטירין בה חזון ישעיהו. והנה לשון זה חזון אינו מצוי בשאר נביאים, וצ"ב במה נתייחדה נבואת ישעיהו מכל הנביאים שנקראת בשם חזון, והרי כולה דברי מוסר ותוכחה בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי וגו', ומדוע דוקא היא נאמרה בלשון חזון (ועי' ברש"י מש"כ בזה). ולמה נקראה השבת דווקא ע"ש זה. וכן הלשון שאמר שמעו שמים והאזיני ארץ כי ה' דיבר אינו מצוי במק"א.

וי"ל הענין ע"פ מש"כ בספה"ק פרי הארץ (פר' מטו"מ), שמקשה ביותר על ענין האבלות של תשעה באב, הלא עצבות ויגון היא הקליפה הקשה ביותר מכל הקליפות, שהרי העבודה זרה נקראת על שמה עצביהם כסף וזהב (תהלים קטו) וכן חבור עצבים (הושע ד), והעצבות אין לה שייכות עם השי"ת כמאמר עוז ותודה במקומו, ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה. ומבאר ע"פ דברי המדרש (איכה א, לב) עה"פ כי ה' הוגה על רוב פשעיה, יכול על מגן ת"ל על רוב פשעיה. ומפרש בזה, דלכאור' תמוה עצם ענין האבלות על חורבן בית המקדש, מה שייך אבל ויגון על מה שהיה ואיננו, כי מה שעבר אין, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה אחרי מות הילד, למה

תהיה החטא מה שהוא. וזו היא המדרגה של ש"ק, בחי' בנים, שאפילו עבד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, כי ישראל בכל מצב שהם בנים הם. וכלשון הפסוק ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם, כלומר שהשבת היא דבר עולמי ונצחי, ובכל אופן שהוא, אפילו כאשר יהודי נמצא בשאול תחתית, וכעובד ע"ז שזה הדבר הגרוע ביותר, תמיד יש לו את כח הש"ק שהיא ברית עולם. וכמרומו במש"נ להלן בחזון ישעיהו, חדשיכם ומועדיכם שנה נפשי, ואיתא ע"ז בזה"ק (ח"ב פח:): חדשיכם ומועדיכם קאמר ואילו שבת לא קאמר, ובגין כך כתיב ביני ובין בני ישראל וגו'. וזהו החזון הגדול ביותר ליהודי מה שיודע שבל ידח ממנו נדח, ובאיזה מצב שלא יהיה הריהו קשור להשי"ת בבחי' בנים, ואפילו עבד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו.

וזהו גודל ענינה של שבת חזון, ובמיוחד כאשר חל ת"ב בשבת, כדאיתא באוהב ישראל מהרה"ק מאפטא זי"ע ששבת-חזון הוא השבת הגדול ביותר במעלה מכל שבתות השנה, ובפרט כשחל ת"ב בשבת אז הוא השבת הגדול ביותר, שבתכלית החשכות של ימי בין המצרים, בתוך זה יש את השבת הזו בו מתגלה חזונם של ישראל שתמיד הם בנים למקום, אפילו כאשר פשעו בי ואפילו עבד ע"ז כדור אנוש. בש"ק בטלים כל דיני אבילות, כי העבודה של שבת היא רק אהבה ודביקות, ע"כ בשבת אין בכלל את ענין חורבן ביהמ"ק, שכל החורבן אינו שייך אלא בימות החול. וכהסיפור מהרה"ק רבי ברוך ממז'בוז' זי"ע, שפ"א בתשעת הימים אמר באמצע השבוע לאנשיו שלא יבואו אליו לשבת חזון, כי אין לו מה לתת להם, לא אור ולא מדרגות, ואין להם בשביל מה לבוא. אך מיד שנכנסה השבת קרא ואמר להם בואו אלי, יש לי אור ויש לי מדרגות, הכל ישנו. והיינו שהש"ק היא לא לפי ערך ימות השבוע, אלא היא שבת חזון בה מתגלה החזון שישראל הם תמיד בבחי' בנים אתם לה' אלקיכם, והחזון הגדול והנפלא שכת השבת עומד להם לישראל במצבים השפלים ביותר. וע"כ אחז"ל

שבועולם הם כאין וכאפס לעומת התענוג הזה, וממילא מסתלק ממנו הרע. והזמן לדרך התשובה הזאת הוא בש"ק. ימות החול הם במדרגה יותר קטנה, שצריכים להקדים תחלה סור מרע ואח"כ עשה טוב, אבל שבת היא כח עליון, ובה מסוגל יהודי להתחיל מלהתענג על ה'. וכמאחז"ל כל השומר שבת כהלכתה אפילו עבד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, פי' כהלכתה היינו שמשיג התכלית להתענג על ה', שאז אפילו ע"ז כדור אנוש מוחלין לו. כי בש"ק ישראל הם בבחי' בנים להשי"ת, שהעבודה של ישראל בשבת היא בבחי' בנים, וכן למעלה ההנהגה היא בבחי' בנים, וע"כ כל השומר שבת כהלכתה אפי' ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, שבכח השבת שהיא בבחי' בנים מסוגל יהודי לשוב ולהתקרב להשי"ת בכל מצב שהוא נמצא.

וזה ענין חזון ישעיהו. משמעות חזון שמדבר גדולות למעלה מן השכל. והחזון הוא כמו שנאמר שם, בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי, וכן זרע מרעים בנים משחיתים, אפילו כאשר פשעו בי והם בנים משחיתים הריהם ג"כ בנים, שישראל הם תמיד בבחי' בנים להשי"ת אפילו כאשר הם חוטאים. ומכאן יליף ר"מ (קידושין לו.) שבין כך ובין כך קרויים בנים, וקיי"ל הלכה כמותו. וכמו שכתב רבינו מימון אבי הרמב"ם באגרת הנחמה שלו, כל אלה משפטים ברורים והוכחות קיימות שהקב"ה לא ישא אותנו ולא יסיר מעלינו שם בנים, לא כשירצה בנו ולא כשיכעס עלינו, לא כשנאמין בו ולא כשנסור ממנו, כמו שנאמר בנים אתם לה' אלקיכם, בני בכורי ישראל, בנים לא אמון בס, פי' מאמינים או לא מאמינים. והמהר"ל (נצח ישראל פי"א) האריך בענין זה, ובתוך דבריו כתב וז"ל, שבכל ענין נקראו בנים וכו', שגם כאשר הם פושעים במזיד נקראים אל הש"י בנים שנאמר בנים לא אמון, ולא זה בלבד אלא אף אם דבקים לגמרי בע"ג ויוצאים במעשיהם מן הקב"ה להיות דבוקים באלהי נכר, ובדבר זה היה ראוי לומר שיתבטל שם בנים, ועל זה אמר שגם בענין זה נקראו בנים אל הש"י. וכל זה מפני כי אין שייך ביטול לענין זה אשר נקראו ישראל בנים, ודבר זה אין שינוי לו בכל חטא אשר יעשו

מצאו הכרובים מעורין זה בזה, שנתגלה אז כי אפילו בשעת החורבן לא בטלה חיבת הקב"ה לישראל.

וזה גם בי' מאחז"ל שלא היה יום מועד לישראל כיום שחרב בית המקדש. שהוא תמוה לכאורה, איזה יום מועד הוא יום החורבן. אלא שענין מועד הוא גילוי גודל אהבת ה' לישראל המתגלה במועדים, כמד"כ שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך, ובחי' זו היתה גם בעת חורבן ביהמ"ק, שהיתה אז התגלות אהבת ה' לישראל, שהיו הכרובים מעורין זה בזה. אף כי תמיד הרי רק בזמן שישראל עושין רצונו של מקום היו הכרובים מעורין זה בזה, אבל בעת החורבן נתגלה גודל אהבת ה' לישראל. מצד אחד היה זה יום חורבן ודם ישראל נשפך כמים, אבל בפנימיות נתגלה אז נצחיות אהבתו ית' כי השי"ת אוהב את ישראל בכל מצב שהם.

ובזה ביארנו ענין הצירוף של חודש אב, הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם, כי אז נתגלה גודל אהבת הקב"ה לישראל שהם עמו ונחלתו אפילו בשעת החורבן ואפילו בגלות, וכמו שאמרו חז"ל (איכ"ר ד) שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים כדי לא לכלותה ח"ו בכלל ישראל. זהו הקוסטא דחיותא שיש בתשעה באב, והאור הגנוז בתוך החושך, שמתגלה עוצם אהבת הקב"ה לישראל. וענין שבת חזון שקודם ת"ב, כדאיתא שבש"ק יורדים כל ההארות השייכים לשבוע הבא, ובש"ק הזאת נשפעת הארת הגילוי הזה שבנים אתם לה' בכל העתים ובכל המצבים.

וזהו גודל מעלת השבת הזאת שבת חזון, דשבת היא זמן של גודל אהבת ה' שעבודתו של יהודי בש"ק היא מתוך אהבה, ובשבת זו עוד מתעוררת הפלגת גודל אהבת ה'. והר"ז הזמן שיהודי יעבוד להשי"ת מתוך גודל אהבה ומתוך אמונה שלא היה יום מועד לישראל כיום שחרב בו ביהמ"ק, שלכא' זה דומה כסתירה, אבל באמת הרי דוקא אז נתגלה גודל האהבה בפנימיות.

והנה איתא בעבודת ישראל בשם הרה"ק המגיד ממזריץ' זי"ע עה"פ כל רודפיה השיגוה בין המצרים,

(תענית כט:): תשעה באב שחל בשבת אוכל בשר ושותה יין ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו, ומשמע דמותר אפי' למי שתמיד אינו נוהג כן, והיינו שאין שום ענין אבילות בשבת זו, וכן מצינו שנהגו גדולי הצדיקים, וכמו שמובא על האר"י הק' שלא היה ניכר עליו שום אבילות בשבת זו, כי בשבת הזאת במיוחד יורד שפע עליון.

והוא ע"ד שביארנו מד"א במדרש (ב"ר כב, ג), כשפגע אדה"ר בקין אחר שהרג את הבל אמר לו מה נעשה בדינך, אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדה"ר מטפח על פניו אמר כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד ואמר מזמור שיר ליום השבת. ויש להבין מהו הלשון "נתפשרתי", מה שייך פשרה עם השי"ת, וכן מה שעמד ואמר מזמור שיר ליום השבת, מה ענין שבת לכאן. וביארנו שהקב"ה הרי אמר לקין נע ונד תהיה בארץ, אך יחד עם זה וישם ה' לקין אות, ואיתא שאות זה הוא שבת (תנחומא בראשית), היינו שבש"ק ישוב למקומו. וזהו שאמר קין עשיתי תשובה ונתפשרתי עם קוני, כלומר עשיתי פשרה, כל השבוע הנני איך שאני אבל בש"ק אני שב בחזרה למה שהייתי, אני חוזר למקומי ולמדרגתי כמו קודם החטא. וכיון ששמע אדם הראשון כך, אמר כך היא כוחה של תשובה, פי' כמה גדול הוא כח התשובה של ש"ק, כדאיתא שב"ת ר"ת ש'בת ב'ז ת'שוב, שהשבת היא מדרגה כזו שאפילו לאחר חטא כה נורא שהרג את אחיו הרי בש"ק הוא חוזר למקומו, עמד ואמר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה'.

וכאמור זה חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה וגו', הגילוי כי בנים אתם לה' אלקיכם בכל המצבים אפילו כשחוטאים, ויש בנבואה זו חזון נצחי, שפנימיות אהבת הקב"ה לישראל בבחי' בנים קיימת תמיד בכל העתים והמצבים אף לאחר החורבן, וכלשון הפסוק שמעו שמים והאזיני ארץ כי ה' דיבר, שדבר ה' הוא נצחי וקיים לעד, שאהבתי אתכם אמר ה'. וכדאיתא בספה"ק שהחורבן היה רק בבתי בראי אבל בבתי גואי לא היה חורבן, כי אהבת ה' לישראל היא נצחית. וכמו שאחז"ל כשנכנסו אויבים להיכל

פי' כל הרודף ומבקש להשיג ולהתקרב להשי"ת, השיגוה בין המצרים, שאז הזמן מסוגל להשיג זאת. עד"מ למלך שכאשר הוא בביתו קשה מאד להגיע אליו, שיש הרבה מניעות ועיכובים מלבוא אל המלך בעצמו, אבל כאשר המלך נוסע בדרך אז יותר קל להגיע אליו. וזו הפנימיות של ימי בין המצרים, שכל הרודפים ומבקשים תמיד לדעת את השי"ת ומתיגעים ואינם משיגים, הרי בימים אלו של בין

המצרים יכולים הם להתקרב ולהכנס אל המלך ולהגיע למדרגות גבוהות. ובמיוחד בש"ק הזאת שבת חזון, שהיא השבת הגדולה ביותר מכל שבתות השנה, כי אז במיוחד יש את הבחי' של כל רודפיה השיגוה בין המצרים, שהמלך בדרך ונקל להגיע אליו. ואנו מקוים ומייחלים לביאת המשיח בב"א שאז תהיה שבת זו בבחי' שבת הגדול, הגדול שבגדולים.

ואתחנן

אין חינון אלא מתנת חנם

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר. וברש"י בשם הספרי, אין חינון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם, אע"פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם. ובי' הענין דהנה ב' מדרגות הן, בחי' עבד ובחי' בן. העבד מבקש מאדוניו תשלום ושכר עבור מעשיו הטובים, ואילו בן המלך אינו מבקש אלא מתנת חנם, משום שהוא מעריך כראוי את גדולת המלך, ויודע שעצם הזכיה לעבוד את המלך היא השכר הגדול ביותר עבורו, ואיך יהין לבקש עוד שכר על כך. וכמו שאמרו צדיקים, שיהודי העומד בפני ב"ד של מעלה אחר פטירתו מן העולם ומבקש שכר עוה"ב עבור מעשיו הטובים בעוה"ז, צוחקים ממנו בשמים ואומרים לו, טיפה סרוחה לא די שהיתה לך הזכיה לעבוד א-ל איום ונורא בורא כל עולמים, שהנך עוד מעיז לתבוע תשלום ושכר עבור זה. וזהו פי' אע"פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם, כיון

שהצדיקים יודעים להעריך את גדולת הבורא ית', ומה ערך יש למעשיהם הטובים לעומת גדולת הבורא ית' שלפניו הם זוכים לעמוד ולשרתו, וע"כ אינם מבקשים עבור מעשיהם הטובים, כי אם מתנת חנם אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי.

עוד במשמעות בקשת מתנת חנם, שהוא מגדר מדת הבטחון, אשר זו העצה הפותחת את כל השערים גם בזמן הסתר כאשר שתם תפילתי, כמד"כ (תהלים כב) א' אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי כך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו וגו' כך בטחו ולא בושו, היינו שגם בעת ההסתר כאשר אלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי, גם אז ישנה העצה של כך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו, וכדכ' (תהלים כה) אלקי כך בטחתי אל אבושה, שאם כך בטחתי הרי ודאי שלא אבושה, מכח הבטחון המבקיע את כל השערים. וענין הבטחון הוא כאשר יהודי מרגיש את עצמו לפני השי"ת כבן